

A

A [a] (h fn)

- **démontrer/prouver** <qqch.> **par a + b** [aplysbe] – (Sz): prouver qqch. de façon rigoureuse, exacte

□ <vki, vmi vmit> **fehéren-feketén bebizonyít**

➤ *Tout ce que vous avez raconté **prouve** pour moi **par a + b** que c'est vous le responsable de cette situation.* | *Mindaz, amit elmondott, számomra **fehéren-feketén** azt **bizonyítja**, hogy ön a felelős ezért a helyzetért.*

- ◆ A francia kifejezés átvitt értelmének szemléleti alapja a matematikai logika egyértelműsége.

◇ A *fehéren-feketén bebizonyít vmit* magyar szólásmegfelelőről tudjuk, hogy már az ókori bölcsesség is így fogalmazott: „Quod scriptura capit, firmum manet” [Amit írásba fektetünk, biztos marad]. Arra utal ez a mondás, hogy amit fekete tintával fehér papírra vetettünk vagy – később – nyomtattunk, az sokkal értékesebb és biztosabb, mint a szóban elhangzott ígéret, megállapodás, amelyet könnyen elfelejtünk vagy megmásítunk.

≡ *mettre en évidence qqch.* || *mettre en lumière qqch.*

- **depuis A jusqu'à Z** [døpɥiaʒyskazød] [**de A à Z**] [døaaazød] – (Sz): entièrement, complètement, dans tous les détails

□ **a-tól z-ig [ától cettig]**

➤ *Mon ami a fait le tour du monde en bateau à voiles. Rentré au bout d'un an, il m'a raconté ses péripéties **depuis A jusqu'à Z**.* | *A barátom vitorláshajóval került meg a földet. Amikor egy év után hazatért, **a-tól z-ig** elmesélte a vizontagságait.*

- ◆ Az *a, á* a latin ábécé első, a *z* (németes kiejtési hatást mutató változatában: *cett*) az utolsó betűire utal e számos európai nyelvben megtalálható szólásban.

≡ *à cent pour cent* || *dans sa totalité* || *de fond* en comble* || *de haut en bas* || *de la cave au grenier* || *de point en point* || *du tout au tout*

□ **prouver** <qqch.> **par a + b** → A: *démontrer/prouver* <qqch.> *par a + b*

ABATTIS [abati] (h fn)

- **numéroter ses abattis** – (Sz), (biz): se préparer à un combat difficile ou perdu d'avance

□ <vki> **felköti a gatyáját** (biz)

➤ *Tu veux jouer au poker avec mon ami qui est champion à ce jeu ? Alors **tu peux numéroter tes abattis** !* | *Pókerezni akarsz a barátommal, aki bajnok ebben? Akkor **felkötheted a gatyádát**!*

- ◆ A francia kifejezés leggyakrabban a *Tu peux numéroter tes abattis*! 'Felkötheted a gatyádát/fehéreneműt!' fenyegetést kifejező alakban használatos és arra utal,

■ francia frazéma; (F) frankofón (belga, kanadai, svájci) frazéma; □ magyar megfelelő

◆ francia frazéma eredetmagyarázata; ◇ magyar szólásmegfelelő eredetmagyarázata

➤ példamondatok; ≡ francia szinonim frazémák; ■ utalt frazéma

{ } használatkörü kiegészítő magyarázat a frazémák értelmezéséhez; → v. * utalás

hogy valaki úgy készül fel a harcra, hogy abban nehogy elveszítse a végtagjait (az *abattre* 'kivág' szóból képzett többes számú *abattis* 'levágott fa' szó jelentése a szlenges nyelvhasználatban 'végtagok').

ABOI [abwa] (h fn)

- **être aux abois** – (Sz): être dans une situation {souvent financière} désespérée d'où il semble impossible de sortir

- ⟨vki, vmi⟩ **kutyaszorítóban van**

- *Le Venezuela est aux abois. Les pénuries de denrées de première nécessité et de médicaments augmentent dans un pays qui est pourtant le deuxième producteur de pétrole au monde. | Venezuela kutyaszorítóban van. A nélkülözhetetlen élelmiszerek és a gyógyszerek hiánya nő egy olyan országban, amelyik a világ tizenkettedik olajtermelője.*

- ◆ A francia szólás eredetileg a falkavadászat szakkifejezése volt. Erről a vadászatról Alfred de Vigny gyönyörű sorai jutnak eszünkbe *Le cor* [A kürt] című verséből, ahol olvashatjuk vizsgált kifejezésünket is: « J'aime le son du Cor, le soir, au fond des bois, / Soit qu'il chante les pleurs de la biche aux abois, / Ou l'adieu du chasseur que l'écho faible accueille, / Et que le vent du nord porte de feuille en feuille. » Amikor a kutyafalka által üldözött vad (pl. szarvas) a kimerültségtől nem tudott tovább menekülni és összeesett, a kutyák ott csaholtak körülötte. A vadászok ilyenkor mondták azt, hogy a vad kétségbeejtő helyzetben van, halálusáját vívja (*il est aux abois*). Az *aboi* 'ugatás, csaholás' szó ma már csak ebben a szólásban található, egyébként helyette az *aboiement* használatos. Mondják hajszolt, üldözött emberre is, de napjainkban leginkább akkor használják, ha valakinek nincs pénze, nem tud eleget tenni fizetési kötelezettségeinek.

- ◇ A magyar szólásmegfelelő *kutyaszorító* szava régen a nagyon keskeny, szűk utca, zsákutca tréfás, gúnyos megnevezése volt. Átvitt, bizalmas, tréfás értelemben az események menetében beálló olyan kényelmetlen, kellemetlen helyzet, amelyből csak nagyon keservesen vagy sehogy sem lehet kiszabadulni.

≡ *être au pied* du mur* || *être dans le pétrin** || *être le dos* au mur*

ABOUTISSANT [abutisã] (h fn)

- **connaître les tenants et les aboutissants (d'une affaire)** → TENANT

ACCUS [aky] (h fn)

- **recharger les/ses accus** → BATTERIE: *recharger ses batteries*

ACHILLE [aʃil] (tjn)

- **le talon d'Achille** ⟨de qqn⟩ → TALON

ACQUIT [aki] (h fn)

- **par acquit de conscience** – (Sz): pour décharger entièrement sa conscience, pour se garantir de tout risque d'avoir qqch. à se reprocher

- **lelkiismerete megnyugtatósára**

(Sz) szólás; (Szh) szóláshasonlat; (Szi) szállóige; (Szm) szólásmondás, közmondás, helyzetmondát (Bel), (Can), (Sui) Belgiumban, Kanadában, Svájcban használatos frazéma

(biz) bizalmas; (gúny) gúnyos; (nép) népies; (pej) rosszálló; (rég) régies; (tréf) tréfás; (vál) választékos; (vulg) vulgáris, durva

➤ *Je sais bien que nombre d'étudiants ne regardent même pas les corrections que je fais sur leurs copies et que c'est pour moi du temps perdu. Je le fais **par acquit de conscience**. S'ils n'en profitent pas, tant pis pour eux. | Jól tudom, hogy számos hallgató meg sem nézi a dolgozatára írt javításaimat és hogy ez számomra elvesztegetett idő. **Lelkiismeretem megnyugtató**sára csinálom. Ha nem tanulnak belőle, ők bánják.*

- ◆ Az *acquitter* igéből származó hímnemű *acquit* főnév jelentése 'írásos nyugta' (ma helyette már a vele rokon jelentésű *la quittance* szót használjuk). ● Figyelem! Gyakran helytelenül *acquis* alakban használják, ami pedig az *acquérir* 'megszerez' ige múlt idejű melléknévi igeneve. Hogy ezt belássuk, elég beszerezni (*acquérir*) egy jó szótárt és elvégezni egy kis ellenőrzést (*s'acquitter d'une vérification*).

ACTE [akt] (*h fn*)

■ **avaler son acte de naissance** → **NAISSANCE**: *avaler son acte/bulletin de naissance*

ADAM [adã] (*tjn*)

■ **en costume d'Adam** → **COSTUME**: *en costume d'Adam [d'Ève]*

■ **ne connaître** (qqn) **ni d'Ève ni d'Adam** → **ÈVE**

ADIEU [adjø] (*isz és h fn*)

■ **Adieu veau, vache, cochon, couvée !** – (Szi): {formule par laquelle on marque qu'une chose est perdue pour soi}

□ **Istenhozzádot mondhat a terveinek. || Füstbe ment tervek. || Ez már veszett fejsze nyele!**

➤ *Noé aurait eu le gros lot, mais il a perdu son ticket de loto gagnant. Pourtant il a déjà planifié la façon dont il dépenserait le gain. Résultat : **Adieu veau, vache, cochon, couvée !** | Noénak ötös találata lett volna a lottón, de elvesztette a nyerő szelvényét. Pedig már mindent megtervezett, hogy mire fogja költeni a nyereségét. **Most aztán istenhozzádot mondhat a terveinek.***

- ◆ A szállóige eredete Jean de La Fontaine *La laitière et le pot au lait* [A tejesasszony meg a tejesköcsög] című verses meséje (VII, 10), amelynek hősnője ezzel az *Adieu veau, vache, cochon, couvée !* 'Isten veled borjú, tehén, disznó, hízó!' [Végeitek, Riska-, Boci-, malac- meg csirke-tervek! – Vikár Béla fordítása] felkiáltással búcsúzik a vásárba menet elejtett és darabokra tört tejesköcsögtől, amire gondolatban jövőbeni gyarapodását, boldogulását alapozta. A mondást akkor szokták használni, amikor valaki hirtelen szembesül a rideg valósággal és kénytelen beletörödni álmai megvalósíthatatlanságába.

◇ A szólásmondás magyar vonatkozásban emlékeztet Csokonai Vitéz Mihály *A Reményhez* című versében megfogalmazottakra: „Bájoló lány trillák! / Tarka képzetek! / Kedv! Remények! Lillák! / Isten véletek!”

◇ A *Füstbe ment tervek* magyar szólásmegfelelő eredetét lásd: *Il n'y a pas de fumée* sans feu*.

■ francia frazéma; (F) frankofón (belga, kanadai, svájci) frazéma; □ magyar megfelelő

◆ francia frazéma eredetmagyarázata; ◇ magyar szólásmegfelelő eredetmagyarázata

➤ példamondatok; ≅ francia szinonim frazémák; ■ utalt frazéma

{ } használatkörü kiegészítő magyarázat a frazémák értelmezéséhez; → v. * utalás

ADONIS [adɔnis] (tjn)

- **Ce n'est pas un Adonis.** – (Szm), (vál): {se dit d'un garçon, d'un homme qui n'est pas très beau}
 - ⟨vki⟩ **nem egy Adonisz** (vál)
 - *Que deviendrait l'humanité s'il fallait condamner au célibat tous ceux qui ne sont pas des Adonis.* | *Mi lenne az emberiséggel, ha nőtlenségre kel-lene ítélni minden olyan férfit, aki nem egy Adonisz?*
 - ◆ Adónisz a görög mitológiában szereplő, kis-ázsiai eredetű félisten, a szépség megtestesítője. Szépsége nemcsak az emberekét, de még az istenekét is felül-múlta, annyira, hogy maga a szerelem istennője, Aphrodité (Venus) és az alvilág istennője, Perszephoné (Proserpina) is beleszeretett. A két istennő vetélkedését Zeusz úgy döntötte el, hogy Adónisz a nyarat az élők világában Aphroditéval, míg a telet az alvilágban Perszephonéval tölti el. A mítosz egyik változata szerint Adóniszt egy vadászat során egy megsebesített vadkan megtámadta és megölte. Aphrodité kérésére azonban Zeusz minden tavasszal életre keltette a szépséges ifjút és megengedte, hogy az őszig tartó időszakot ne az alvilágban, hanem a földön töltse. A francia író, Théophile Gautier annyira kedvelte Adónisz történe-tét, hogy a létező *beau comme un Adonis* szóláshasonlat mellé még egy igét is alkotott nevéből a francia nyelvben. Ma már kissé régies hangzású az *adoniser* ige, melyet *Le Capitaine Fracasse* [Fracasse kapitány] című művében (1863) is használ a 'felékesíti, kicsinosítja magát' jelentésben.
 - ≡ *laid comme un pou** || *laid comme un singe* || *laid comme un crapaud* || *laid comme les sept péchés* capitaux* || *laid à faire peur**

AFFAIRE [afɛR] (n fn)

- **connaître les tenants et les aboutissants d'une affaire** → TENANT
- **(F) être (tout) en affaire** – (Sz), (Bel): être agité par l'imminence d'une échéance, par le caractère exceptionnel ou stressant d'une situation, etc.
 - ⟨vki⟩ **teljes stresszben van**
 - *Noé est tout en affaire à l'idée de prendre l'avion.* | *Noé teljes stressz-ben van attól a gondolatától, hogy repülőre kell szállnia.*
 - ≡ *être dans tous ses états**
- **fourrer/mettre son nez dans les affaires d'autrui** → NEZ
- **L'affaire est dans le sac.** – (Szm): {Le succès de l'entreprise est assuré, certain.}
 - **Zsákban van a dolog.** || **Nyert ügy.**
 - *Nous réussissons, l'affaire est dans le sac.* | *Sikerrel fogunk járni, már zsákban van a dolog.*
 - ◆ A szólásmondás eredetét lásd: *vider son sac**.
 - ≡ *C'est dans les tuyaux**.

AFFÛT [afy] (h fn)

- **être à l'affût** <de qqch.> – (Sz): guetter qqch., attendre le bon moment
 - ⟨vki⟩ **lesben áll/vár** || ⟨vki⟩ **vár a kedvező alkalomra**

(Sz) szólás; (Szh) szóláshasonlat; (Szi) szállóige; (Szm) szólásmondás, közmondás, helyzetmondát (Bel), (Can), (Sui) Belgiumban, Kanadában, Svájcban használatos frazéma (biz) bizalmas; (gúny) gúnyos; (nép) népies; (pej) rosszálló; (rég) régies; (tréf) tréfás; (vál) választékos; (vulg) vulgáris, durva

- *Quelle peau de vache, ce professeur ! Il est à l'affût de la moindre erreur.*
| *Milyen gonosz ez a tanár! Vár a kedvező alkalomra, hogy felfedezze a legkisebb hibát.*
- ◆ Az *affût* vadászati eredetű szó, a vadra váró vadász leshelyét vagy a lesben állását jelenti. Hasonló értelemben használják az *être [se tenir] aux aguets* 'lesben áll; leselkedik' kifejezést is. Az *aguet* 'lesbenállás, tőrbecsalás' főnév a *getter* 'leselkedik, kiles' igéből származik.
- ≡ *être [se tenir] aux aguets*

ÂGE [aʒ] (h fn)

■ à la fleur [dans la fleur] de l'âge → FLEUR

■ être d'un âge canonique – (Sz): être très âgé

□ (vki) élemedett korú

- *Contrairement aux espoirs de Louis XV, Stanislas Leszczynski, le père de sa femme, est mort à l'âge canonique pour l'époque de 89 ans.* | *XV. Lajos reményeivel ellentétben, Stanislas Leszczynski, feleségének apja, az akkoriban élemedett kornak számító 89. évében halt meg.*
- ◆ Az *âge canonique* szókapcsolatot természetesen nem szokták egy fiatal, bomba nőre (*une fille canon, un canon*) használni (ennek eredete a *canon* 'ágyú' szó nyújtotta metafora). A *canonique* 'kánoni, kanonikus' a *canon* 'kánon' főnévből képzett melléknév. A szó görög eredetű és 'vesszőt', 'vonalzót', 'mérővesszőt', 'botot', jelent. Valószínűleg közös eredetű a héber *kaneh* szóval, amely 'nád, sás, vessző, mérővessző' jelentésű (vö. Ez 40:3 és 42:16). Már az ókori klasszikus irodalomban is használták 'norma, szabály, példa, minta' értelemben, és az Újszövetségben is megtaláljuk (pl. 2Kor 10:12-13, Gal 6:16). Az *âge canonique* tehát olyan életkor (minimum negyven év), ami az egyház kánonja, előírásai szerint szükséges ahhoz, hogy egy nő bizonyos szolgálatokat teljesíthessen a templomban anélkül, hogy megkísértené a papot és a cölibátus elhagyására csábítaná. A szexizmus eltűnt a kifejezésből és ma már minden magas kort elérő személyre mondható.
- ≡ *être chargé d'ans (vél) || vieux comme Mathusalem**

■ être dans la force de l'âge → FORCE

AGNEAU [apo] (h fn)

■ doux comme un agneau – (Szh): très gentil, très doux

□ (vki) szelíd, mint a bárány || (vki) olyan, mint a kezes bárány

- *Mon voisin a l'air brutal, mais en réalité, il est doux comme un agneau.*
| *A szomszédom vadul néz ki, de valójában olyan szelíd, mint a bárány.*
- ◆ A bárány általában a gyermeki naivitás, ártatlanság szimbóluma (vö. még: *innocent comme l'agneau qui vient de naître* 'ártatlan, mint a ma született bárány'). A bárányra való hivatkozás művelődéstörténeti háttere az Ószövetségben keresendő. Izajás prófécijában olvasható a következő (Iz 53:7): „Megkínózták, és ő alázatos volt, nem nyitotta ki száját; mint a bárány, melyet leölésre visznek...”. Részben erre vezethető vissza az is, hogy az Újszövetségben Krisztust, a legártatlanabbnak és legszelídebbnek tartott embert több helyen is (pl. Jn 1:29) „Is-

■ francia frazéma; (F) frankofón (belga, kanadai, svájci) frazéma; □ magyar megfelelő

◆ francia frazéma eredetmagyarázata; ◇ magyar szólásmegfelelő eredetmagyarázata

➤ példamondatok; ≡ francia szinonim frazémák; ■ utalt frazéma

{ } használatkörü kiegészítő magyarázat a frazémák értelmezéséhez; → v. * utalás

ten bárányának” (Agnus Dei) nevezik. Krisztus és a bárány összekapcsolásához hozzájárult még a zsidók húsvéti bárányáldozata és Krisztusnak a keresztény felfogás szerint az emberiségért hozott áldozata is.

≡ *doux comme un mouton** || *ne pas faire de mal à une mouche**

■ **innocent comme l'agneau qui vient de naître** → ENFANT: *innocent comme l'enfant qui vient de naître*

AGUETS (AUX ~) [ozagɛ] (hsz)

■ **être [se tenir] aux aguets** → AFFÛT: *être à l'affût*

AIGLE [ɛgl] (h fn)

■ **Ce n'est pas un aigle.** – (Szm): {se dit de qqn qui n'est pas très intelligent}

□ **Nem egy lángész.**

➤ *Noé n'est même pas capable d'allumer un ordinateur. Ce n'est pas un aigle.* | *Noé még egy számítógépet sem tud bekapcsolni. Nem egy lángész.*

◆ A sas nagytetű ragadozó madár. Sokrétű pozitív jelentéstartalmat szimbolizál: a madarak királya, az ég, a Nap, az eget ostromló erő és harciasság, valamint az isteni uralom jelképe. A napistenek emblémája, diadal a sötétség felett. A keresztény szimbolikában Jézus Krisztus égi aspektusa. Használata a szólásban ironikus.

≡ *Ce n'est pas un foudre* de guerre.* || *Ce n'est pas une flèche. (biz)* || *Ce n'est pas une lumière*.* || *ne pas avoir inventé l'eau* chaude/tiède* || *ne pas avoir inventé la poudre** || *ne pas avoir inventé le fil* à couper le beurre*

AIGUILLE [ɛgij] (n fn)

■ **chercher une aiguille dans une botte de foin** – (Sz): chercher qqch. de presque introuvable {utilisé surtout sous la forme : *Autant [C'est] chercher une aiguille dans une botte de foin.*}

□ (vki) **tűt keres a szénakazalban**

➤ *Comment peux-tu espérer retrouver ton fils dans la foule des jeunes supporters du PSG qui sont tous habillés de la même façon ? C'est chercher une aiguille dans une botte de foin.* | *Hogy akarod megtalálni a fiadat a PSG fiatal szurkolói között, akik mind egyformán öltöznek? Ez olyan, mintha tűt keresnél a szénakazalban.*

◆ Amint a példamondat is mutatja, a francia szólás leginkább az *Autant [C'est] chercher une aiguille dans une botte de foin* alakban használatos.

AILE [ɛl] (n fn)

■ **avoir du plomb dans l'aile** → PLOMB

■ **avoir un coup dans l'aile** – (Sz): être ivre

□ (vki) **mélyen nézett a pohár/kancsó fenekére**

➤ *Tu vois cet homme qui titube en sortant de la brasserie ? Il doit avoir un coup dans l'aile.* | *Látod azt a férfit, aki tántorogva jön ki a sörözőből? Mélyen nézhetett a pohár fenekére.*

(Sz) szólás; (Szh) szóláshasonlat; (Szi) szállóige; (Szm) szólásmondás, közmondás, helyzetmondát (Bel), (Can), (Sui) Belgiumban, Kanadában, Svájcban használatos frazéma (biz) bizalmas; (gúny) gúnyos; (nép) népies; (pej) rosszálló; (rég) régies; (tréf) tréfás; (vál) választékos; (vulg) vulgáris, durva